

DEN NORSKE KIRKES PRESTEFØRENING

36. GENERALFORSAMLING
Oslo 16. — 18. september 1980

Tema:
«SANNHETEN TRO I KJÆRLIGHET»

OSLO 1981

DEN SANNA KYRKAN. KYRKAN OCH ÖVERHETEN
Biskop Bertil Gärtner.

Vad kännetecknar den sanna kyrkan? Hur skall den sanna kyrkan förhålla sig till statsmakten — överheten, till dem som utövar den världsliga makten i samhället? Detta är två frågor som gång på gång aktualiserats under Kristi kyrkas snart 2.000-åriga historia. Under 1930-talet i Tyskland ble frågorna mycket aktuella genom den sk kyrkokampen. Att jag nämner just detta exempel beror på att en utmärkt artikel publicerades 1932 i Tyskland av den duktiga exegeten Heinrich Schlier. Artikeln hade rubriken *Die Beurteilung des Staates im Neuen Testament*. Hitlers nationalsocialistiska idéer var då i svang. Hitler hade inte ännu kommit till makten. Men idéernas krig var i full gång. Aktuell blev frågan om hur man skulle förena *Glaube und Volk*. Kyrkan — den kristna tron borde vara ett med det rena folket, sades det. Gudstron och det utkorade folket hörde samman, hade samma eviga ursprung, kunde det sägas. Den sanna kyrkan hotades här att uppslukas av en statsideologi som till sitt väsen var helt främmande för kristen tro.

Schliers utgångspunkt för den bibliska synen på den sanna kyrkan utgörs av Jesu samtal med Pilatus i Joh. 18—19. Därvid är det inte fråga om makt eller maktlöshet i relationen kyrkan — överheten. Utan i texten rung, sanning, evighet. Pilatus får här representera överheten i principiell mening. ntrum — urspHan upptäcker i Jesus ett rike, *basileia*, som är av en helt annan karaktär än alla riken han tidigare mött. Dess första kännetecken är att det inte är grundat på några av denna världens maktresurser. «Mitt rike är icke av denna världen», säger Jesus. *Kan en statsmakt, överheten, döma ett rike som icke är av denna världen?* Är det den tanken som Johannes vill låta komma till uttryck, när Pilatus gör flera försök att undvika att fälla en dom över Jesus?

Ett annat kännetecken på detta rike som Jesus representerar är sanningen. Jesus säger: «Därtill har jag kommit i världen att jag skall vittna för sanningen. Var och en som är av sanningen han hör min röst». Det är här en fråga om uppenbarelsen från Gud som Jesus kommer med, ja, som Jesus är. En sanning som varar i evighet och är oföränderlig, som alltså inte är uppbyggd på människors kunskap och erfarenheter, och som inte heller kommer med anspråk på att bygga ett politiskt system av ett särskilt slag. Pilatus kan naturligtvis som representant för överheten inte acceptera ett sådant sanningsbegrep. Överheten, de politiske ledarnas syn på sanningen är ju byggd på mänskliga överväganden, och kan därför variera från tid till tid, beroende på omständigheter och målsättning. Staten kan ju inte vara bunden i sitt handlande till evigt uppenbarade sanningar. Därför säger Pilatus: «Vad är sanning?» Pilatus fråga är nog inte ett uttryck för personlig skepticism mot Jesus eller hån eller vad man brukar läsa in i den frågan.

Utan ett uttryck för överhetens annorlunda grund för sin politik, för sin syn på sanningen, som är resultatet av mänskliga överväganden, medan Jesus står för en uppenbarad sanning som inte är avsedd att ligga till grund för en statsorganisation.

Men därmed är samtalet mellan Jesus och Pilatus inte slut. Det har inte dragits upp en ohjälplig klyfta mellan kyrkan, representerad av Jesus, och statsmakten, representerad av Pilatus. Längre fram i samtalet mellan dessa både hävdar Pilatus att han äger den yttersta makten, som om den enbart var beroende av mänskliga resurser. «Vet du icke att jag har makt att giva dig lös och makt att korsfästa dig?» Jesus svarade: «Du hade alls ingen makt över mig, om den icke vore dig given ovanifrån». Pilatus *potestas* och *auctoritas* att döma Jesus, Guds Son, sker icke i kraft av mänsklig makt utan är en makt given från Gud. Statsmakten har ett politiskt uppdrag från Gud. Kyrkan har inte något sådant uppdrag.

Man kan fundera mycket över denna text, Jesus och Pilatus. Men frågan är om den inte utsäger detsamma som Paulus framlade i mitten av 50-talet i sitt brev till några ej närmare kända kristna i Rom, imperium romanums huvudstad. «Ingen överhet finns som ej är av Gud. All överhet som finns är förordnad av Gud». Orden i Rom 13 har diskuterats i all oändlighet under århundradena, och ibland har felaktige slutsatser dragits. T. ex. att Paulus skulle ha pläderat för en total lydning mot den av Gud inrättade överheten. Konsekvenserna av detta har ibland blivit förödande. Hur ofta har inte maktsjuka kyrkoledare enligt kyrkohistorien ingått allianser med statsmakter för att befästa sin egen personliga makt, i kyrkans namn. Och hur ofta har inte statsmakter utnyttjat svaga kyrkoledare för sina egna politiska strävanden och sin maktsjuka. Tyvärr har kyrkor ibland ställt upp som lydiga redskap för en överhet som handlat okristligt.

Utan att gå in på de många diskussioner som förts kring Rom. 13 vill jag dock ange några principer. Paulus säger inte att den kristne skall i alla avseenden lyda de personer som utövar sin myndighet i samhället och alltid inordna sig i rådande politiska maktstrukturer, hur de än ser ut. Vad han säger är vad vi hörde i Joh. ev., att staten oavsett dess maktstruktur har ett gudomligt uppdrag att se till att ett samhälle med ordning fungerar. Överheten är en ordning från Gud i skapelsen, dock i den fallna skapelsen med de onda tendenser som det innebär. Kristi rättfärdighets människor behöver därför inte känna sig i direkt konflikt med en lydning mot rådande överhet. Även om den romerska staten var maktfullkomlig, totalitär, så uppehöll den dock pax romana, en samhällsordning som hindrade anarki och inom vilken de kristna kunde leva. För att stödja denna stats funktion betalar den kristne lojalt sin skatt enligt Paulus. Det var främmande för aposteln att stödja de judiska seloternas vägran att betala skatt till kejsaren. Precis som Jesus gjort.

Någon närmare definition av vad som menas med Paulus ord att statsmakten såsom förordnad av Gud värnar om «det goda», stöder dem som «gör vad gott är» finns inte. «Ty de som hava väldet äro till skräck icke för dem som göra vad gott är, utan för dem som göra vad ont är» Lydnaden mot överheten präglar en kristen därför att överheten är en gudomlig ordning, och däri ligger att den skall göra det som är gott. «Vill du slippa att frukta myndigheterna så gör det goda och du skall få ros av dem», skriver Paulus. Någon närmare definition av detta goda ges inte. Men varför inte lyssna till Augsburgska bekännelsen, art 16 «lagliga borgerliga ordningar är Guds goda verk . . . de värna om stat och familj . . . de skall vidmakthållas såsom gudomliga ordningar och att man inom dessa ordningars ram skall öva kärlek. Därför bör de kristna ovillkorligen lyda sin överhet och sina lagar, blott dessa icke befäller något som är synd, ty då bör de mer lyda Gud än människor».

Här finns alla möjligheter för den kristna kyrkan i olika politiska situationer att pröva vad som är gott och aktivt handla, när statsmakten förordnar det som är ont — när den inte arbetar på en rättsordning inom vars ramar finns utrymme för medmänsklighet, nästans kärlek, solidaritet med de minsta, svaga och utslagna. I romarrikets diktatorsystem gav dock Paulus de kristna en överlevnadsregel, och den har bärkraft för de kristna också idag i de diktaturländer som finns i öst och väst. För min del tror jag att Paulus ville ge en sådan grundregel som vi också möter i 1 Petrus 2: 13—17 och framförallt i Jesu svar till fariséerna och herodianerna om skattepenningen: «Är det lovligt att giva kejsaren skatt?» — Svar: «Giv kejsaren vad kejsaren tillhör och Gud vad Gud tillhör». En gränsdragning finns här klart uttalad mellan statsmakt och Guds rike. Staten skall inte föreskriva vad som skall utgöra trons innehåll eller tolka läran och inte heller bestämma formerna för trons utövande. Guds rikets medborgare skall stödja staten som en gudomlig ordning i dess vällovliga samhällsfunktioner. De båda är icke separerade helt. Gud finns som utgångspunkt för bägge. Men det är inte lätt att veta hur dessa — Gud och kejsaren, kyrkan och staten — skall förhålla sig i praktiken till varandra. Dock får vi av erfarenhet säga att överheten tenderar att överskrida gränsen genom att vilja blanda sig i den kristna trons tolkning och utövande. Vi lever ju i en fallen skapelse, där motstånd mot Gud i tankar, ord och gärningar hör med till den naturliga mänskliga utrustningen. Uppenbarelsebokens skildring av vilddjuret som bild för en gränsöverskridande överhet skall alltid vara med i den kristnes bedömning av staten. Det finns en gränsöverskridande statsmakt, och då gäller icke lydnaden. Mot bakgrunden av Uppb. kap. 13 bl.a. förstår vi grundregeln i Ap.g. 5 — «man måste lyda Gud mer än människor».

Glaube und Volk kunde bli en slogan i Nazityskland, där man klart överskred gränserna och ville dra in kyrkan och kristen tro i ett orättfärdigt samhällssystem och politisk ideologi. Den romerske kejsaren gjorde likadant, när religionen blev en statsangelägenhet, och religionen blev ett uttryck för statsabsolutismen. Kejsaren ville vara både gud och människa. I totalitära stater i vår tid, där religionen är något som strider mot statsideologin, ges endast litet utrymme åt den kristna trons funktioner. Staten kan ju inte tolerera kyrkans uppenbarade sanningar, eftersom de bygger på något transcendentalt, på Gud, vilken inte finns i chefsideologernas tankesystem. Vi ser här exempel på den fara som alltid kommer att hota den sanna kyrkan — en ideologisk sammanblandning. Denna kan ske på ett grovt sätt som i Glaube und Volk-rörelsen eller i andra former. Men den kan också ske på ett finare sätt. I den västliga världens demokratier möter man idag hos kyrkorna, att den människocentrerade demokratin tränger in i kyrkans lära och undervisning. Det sker en ständig utjämning mellan Gud och människa, mellan profant och heligt, mellan ande och kropp, uppenbarelse och förnuft. Denna ideologiska sammanblandning skadar den sanna kyrkan, ty den angriper själva grunden för den sanna kyrkan, som är Guds uppenbarelse oss en gång för alla given i den Heliga Skrift.

Vi kan alltså se, att kyrkan har vissa kännetecken som *kan* leda till svårigheter och konflikter. Kyrkans tro är byggd på en uppenbarad sanning, står för en verklighet som är mycket vidare än den som enbart bygger på förnuft och inomvärldslighet. Men kyrkans kännetecken behöver preciseras ytterligare för att vi klarare skall se, hur kyrkan skall kunna bevara sin identitet gentemot olika försök att styra kyrkan, eller krympa hennes möjligheter att vittna för sanningen, eller bevara sin identitet gentemot en människocentrerad ideologi.

Låt oss nu förflytta oss till en annan tid, då dessa frågor var högaktuella, nämligen reformationstiden. Martin Luther anklagades då för att göra uppror mot kyrkans auktoritet, vilken ju var nära förbunden med olika statsbildningar och världsliga auktoriteter. Luther tvingades av detta skäl att tänka efter vad den sanna kyrkan är och vad en falsk kyrka är, en kyrka som uppträder med felaktiga krav på de kristna. Han sökte därvid svar på denna fråga med hjälp av de bibliska texterna. Att skilja den sanna kyrkan från den falska blev en reformatorisk nödvändighet. Luther menade att kyrkan ständigt måste vara på alerten mot alla försök att förändra evangeliet. Guds Ord skall ständigt utmana kyrkan att rannsaka sig själv, om hon verkligen med sitt liv, sitt handlande, sina strukturer och sin förkunnelse tjänar Gud och fullföljer sitt oppdrag att vittna om Herren.

Det är dessa tankar som ligger bakom den för kyrkosynen så viktiga artikeln 7 i Augsburgska bekännelsen. Där preciseras kyrkan med några viktiga termer: item docent quod una sancta ecclesia perpetua mansura sit. «Vidare lära de att *en* helig kyrka skall äga bestånd till evärdlig tid». Den sanna kyrkans kännetecken är först att hon är *perpetua* — utan avbrott i tiden. Kyrkan existerar genom århundradena. Ingen mänsklig institution har denna karaktär. Kyrken pekar tillbaka på sitt ursprung, det Ord genom vilket allting skapades. Den pekar på sin Herre, Guds Son Jesus Kristus, som blev människa, som dog och uppstod och nu sitter på Faderns högra sida i evighet. Från tidens begynelse, över det gamla förbundets folk, genom apostlatiden, medeltid och reformationstid och nyare tiden och våra dagar fram til Kristi återkomst i härlighet. Något sådant kan inte sägas om någon mänsklig överhet. «Mitt rike är icke av denna världen». Det är *i världen* man icke *av världen*.

Kyrkan är och skall vara *mansura*. Den förblir, den består. Dödsrikets portar skall inte bli den övermäktiga, Matt. 16:18. Ingen mänsklig makt kan utplåna Kristi kyrka.

Den sanna kyrkan säge också vara *en* — Guds utvalda folk. Gud har inte utvalt mer än ett folk, och detta folk kommer från alla länder, kulturer, raser och språk. Det är detta som också ligger i ordet *ecclesia*. Den formas av dem som kallas ut ur folkhavet till att utgöra trons folk samlat kring sin Herre. Kyrkan är också *helig*. Därför att den existerar endast i och genom Kristus och hans Ord. En kristen människa är den som förts in i Kristusgemenskapen genom dopet och tron. Det är inte de kristnas tro eller helgade leverne som gör kyrkan helig, utan det är Herren som skänker sin rättfärdighet och helighet. Även om det finns stor synd och svaghet bland de kristna, så är det dock syndernas förlåtelse och Kristi rättfärdighet som gör kyrkan helig.

Vad Augustana här understryker är principiellt sett att kyrkan till sitt innersta väsen icke är av denne världen, är av gudomligt ursprung, inte underkastad tidens föränderlighet, men ändå är *i världen*, som ett folk som är helgat genom kyrkans Herre, Kristus Jesus.

Men Luther behövde ytterligare precisera vad den sanna kyrkan är för något. I synnerhet i skriften Om koncilierna och kyrkan från 1539 tar han upp kännetecknen på den sanna kyrkan — *notae ecclesiae*. I ett annat sammanhang skrev han under rubriken «Om kyrkan, *vem* hon är, *var* hon finns och *på vilket sätt* man kan iakttaga henne . . .» Dessa tankar reflekteras i Augustana och i Augsburgska bekännelsens apologi.

Ibland var det ett enda kännetecken på den sanna kyrkan som nämndes, nämligen Guds Ord. Den sanna kyrkan skapas av Guds Ord genom vilket den Uppståndne Herren verkar. Därför är kyrkan där Guds Ord rent förkunnas eller med Augustanas ord — « kyrkan är de heligas gemenskap, där evangelium rent förkunnas . . .» Därför är kyrkan alltid under Guds

Ords auktoritet, sviker sitt förvaltarskap och sin Herre om hon sätter sig över Guds Ord. Och där Guds Ord förkunnas rent, där sker det icke förgäves. Luther hänvisar till Jesu liknelse om fyrahanda sädesåker för att visa detta. En del av utsädet föll på vägen, en del på stengrund, en annan del bland törnbuskarna. Men en fjärdedel av utsädet föll dock i den goda jorden.

Det är emellertid inte alltid bara Ordet som framförs som det enda kännetecknet. Artikel 7 som jag nyss citerade innehåller ett andra kännetecken — sakramenten, «kyrkan är de heligas gemenskap där evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas». Den sanna kyrkan förvaltar vägen in i Guds rike och kyrka, nämligen dopet. Det betyder ju ett innlemmande i Kristi kropp. Och näringen för denna kropp är nattvarden, genom vilken Herren ger sig själv som ett odödlighetens läkemedel åt sitt folk. Både Luther och Melancton menade således att den evangeliska kyrkan stod i en kritisk ställning till den medeltida romerska kyrkan som hävdade att den sanna kyrkan med nödvändighet kännetecknades av den romerska kyrkans institution, dess rättsapparat och dess auktoritet genom påven och biskoparna. Därför talade reformatörerna icke om att den sanna kyrkan hade som kännetecken en kyrkoinstitution. Men de var också kritiska mot den tidens svärmare, vilka drog felaktiga slutsatser av reformationen, nämligen att den sanna kyrkan hade som kännetecken de sant troende människorna. De troendes lilla skara kunde aldrig etablera en ren och helig församling. Istället kännetecknades den sanna kyrkan av Ordet och sakramenten som gavs i *communio sanctorum* — kyrkan.

Reformatörerna vände sig alltså mot att identifiera den sanna kyrkan med institutionen kyrkan, i detta fall den romerska kyrkan. Inte heller ville man vara med om att identifiera kyrkan med de troende, de som avgränsade sig från alla dem som icke var helt troende. Frälsningen kunde, menade dessa båda, endast vinnas inom institutionen kyrkan eller inom respektive fromma grupp. Luther hade således en öppnare kyrkosyn, en ekumenisk kyrkosyn, som accepterade att Kristi sanna kyrka kunde finnas inom olika kyrkor. Men vi skall observera att Augustana säger att Kristi kyrka är en *communio sanctorum*, en helig gemenskap, där Ord och sakrament lever. Det betyder att den sanna kyrkan är ett folk samlat kring sin Herre, ett gudstjänstfirande folk. Guds folk kan ju inte bestå av en massa individualister som var och en håller till å sin isolerade ort. Gudstjänsten är samlingen av Guds folk. Och denna gudstjänstgemenskap kan ju inte vara något som man kan ha eller inte ha. Den är en självklarhet. Tag våra folkkyrkor som exempel. De kan ju inte som helhet betraktas som den sanna kyrkan. Majoriteten av medlemmarna samlas ju inte kring sin Herre i gudstjänsten. Den sanna kyrkans kännetecken är Ordet och sakramenten som verkar bland Guds folk samlat i gudstjänsten.

I Luthers skrift om koncilierna och kyrkan talas det om *7 notae ecclesiae* — Ordet, dopet, nattverden, nycklamakten, ämbetet, bönen och de kristnas kors, d.v.s. deras lidande för trons skull här i världen. Detta lidande skall fostra Guds folk till ståndaktighet, Rom. 5:3—5. Det skall bli mer och mer likt sin Herre Jesus Kristus. Det som är särskilt värt att observera är att Luther inte bara nämner Ordet som förkunnas som ett kyrkans kännetecken utan preciserar det närmare — Guds Ord — *predikat, tro, bekänt och efterlevt*. Inte heller nämner han bara dopet som utskiftat utan *trott och brukat*. Och vad nattvarden beträffar — den räckes, *tros och mottages*.

Här ligger i desse *notae ecclesiae* något som talar direkt in i våra kyrksituationer i Norden. Den nya statsprotestantismen som jag själv lever med i Sverige har blivit ett verkligt bekymmer för alla dem som läst kyrkans bekännelseskriterier och börjat undra över den sanna kyrkans väsen. Majoriteten i vårt kyrkomöte har ställt sig bakom bisatsen i Augustana art 7 men glömt huvudsatsen. Ordet skall proklameras ut till folket, sakramenten skall utskiftas utan att man på något sätt behöver fråga efter resultat, sägs det. Det blir bara ett slags utströendets kyrka. Men huvudsatsen lyder ju — «*Kyrkan är de heligas gemenskap*», medan bisatsen beskriver denna gemenskaps innehåll — församlingen som samlas kring Ordet och sakramenten.

Luther inskräpte att Ordet som kyrkans kännetecken inte var ett Ord fritt svävande utan förbindelse med verkligheten. Det är Ordet — *predikat, tro, bekänt och efterlevt* — som är kännetecknet på den sanna kyrkan. Det är inte dopet som en ceremoni utan fortsättning, som är kännetecknet, utan dopet — *trott och brukat*. Enligt Luthers lilla katekes skall man ju leva i sitt dop, dagligen dö och uppstå. — Inte nattvarden bara firad — utan *trott och mottagen*. 93% av svenska folket tillhör statskyrkan. Kanskje 5% i genomsnitt är regelbundna gudstjänstbesökare. Kanskje 25—30% hör till de mer eller mindre aktiva. Sociologiska undersökningar visar att en relativt stor procent av folket inte redovisar någon bestämd gudstro. Ett annat exempel — en hel del ledamöter i kyrkofullmäktige i Stockholms-trakten kallade sig själva agnostiker, men fann det inte vara egendomligt att de var med och bestämde om kyrkans inre angelägenheter. I en intervju i en Malmötidning för en tid sedan svarade en kvinna som satt i en församlings kyrkoråd att hon inte var troende: Jag tror inte på Gud, men just därför har jag en stor uppgift som kyrkorådsledamot, ty jag representerar majoriteten av våra kyrkomedlemmar.

Här står allt vad kyrkobegrepp heter på huvudet. Jag talar inte för en snäv elitkyrka, men frågan är om icke detta system som vi har i Norden egentligen ifrågasätter vad kyrka är för någonting. Hur skall man komma tillrätta med denna statskyrkans identitet? Och borde inte vi säga till

statsmaktens representanter: Ligger det inte i en modern demokratisk stats interesse att befria kyrkan från alla gamla band som binder henne vid den gamla stormaktstidens statskyrka. På den tiden var det meningsfullt att stadfästa enhetssamhället med hjälp av kyrkan. Alla i folket tillhörde kyrkan, och de styrande ville verkligen vara och handla som kristna. Men nu är det inte längre adekvat att tänka så i ett pluralistiskt samhälle med en modern demokrati, som berömmar sig av att vara neutral i alle religiösa frågor. Det borde också ligga i en kyrkas eget intresse att följa grundtanken i sin bekännelse — kyrkan är något annat till sitt väsen än en statsunderställd institution för folkets religiösa intresse. Både kyrka och överhet borde vara fria medarbetare till samhällets och människors bästa.

Ett skäl till att dessa båda, kyrkan och staten, överheten, enligt kristen tro skall vara separerade fick jag nyligen på en resa i Sydafrika. Några svarta kyrkoledare diskuterade kyrkans roll i ett samhälle. Utgångspunkten för det samtalet var identitetskrisen som kyrkorna hamnat i. *En* sak var de överens om, och jag fann detta vara något att tänka på även i våra nordiska länders situation. De sade så här: Kristi kyrka kan aldrig vara majoritetskyrkja i ett folk och samtidigt utöva sit profetiske uppdrag att tala inn i dagens sekulariserade värld. Endast en minoritetskyrka som är fri från banden med statsideologin kan tala profetiskt. I Sydafrika är de vita kyrkor som stöder apartheidpolitiken visserligen inte majoritetskyrka i landet, men vit majoritetskyrka bland de vita. Dessa kyrkor är uppbundna till regeringens politik. Och de sviker sitt profetiska uppdrag att tala mot det som är orättfärdigt.

Principen är värd att tänka igenom. För svensk scen skulle detta innebära: om 93% av svenska folket är medlemmar, hur kan denna majoritetskyrka tala in i samhället å sina medlemmars vägnar? Det finns ju inte *en* gemensam nämnare bland alla dessa medlemmar. Inte ens tron på Gud. Inte ens dopet. En halv miljon är odöpta. Lagstiftningen har under 1900-talet mer och mer sekulariserats, avkristnats. Den bygger nu helt och hållet på pragmatiska idéer eller på humanistiska som ingalunde alltid är identiska med kristna värderingar. Principiellt sett har kyrkan medverkat till detta genom att hennes medlemmer beslutat så genom sina folkvalda riksdagsledamöter. Visst har män och kvinnor i kyrkan protesterat, agerat för kristna värderingar, men utan större framgång. Kyrkan är ju nästan identisk med folket. Förvirringen ligger därför nära till hands, och vem kan under sådana omständigheter tala om vad kyrkan står för.

När kyrkan talar genom många olika röster som har helt olika uppfattningar har situationen för Kristi kyrka inte blivit enklare. Jag har funderat mycket över dessa svarta kyrkoledares fråga: kan en majoritetskyrka tala profetiskt och kritiskt in i samhället?

Men är detta inte den situation kyrkan måste leve med idag, att låta demokratiska spelregler gälla också inom kyrkan? Om vi ser på samhället

har vi idag ett helt annan samhällsbegrepp än vad vi finner i t. ex. Augustana 16. Makten och utövandet av makten ser så annorlunda ut i dag, och därför måste vi tänka igenom vår situation med andra utgångspunkter. Dagens samhälle styrs av demokratin, partidemokratin. Det som blir beslut och lagstiftning är oftast resultatet av kompromisser och pragmatiska överväganden i god mening. Den lag som stiftas med stöd av majoriteten måste minoriteten lyda. Men om lagstiftningen strider mot klara kristna värderingar? Abortfrågan t. ex? Är vi då inte inne i ett dilemma? Det förslag till nytt kyrkomöte som diskuteras i Sverige innebär en total demokratisering av kyrkan, säger man. Alla kyrkans medlemmar — döpta som odöpta — har att bestämma i kyrkans ärenden. En grupp pläderar för att alla medlemmarna i kyrkan skall betraktas som tillhörande det allmänna prästadömet, och därför har alla samma ansvar även i lärofrågor. Lärofrågor/trosfrågor är inte prästares och biskopars privilegium utan en demokratisk rättighet för alla medlemmar i kyrkan i kraft av det allmänna prästadömet. Förvirringen bara ökar. Vad Luther sagt om den sanna kyrkan blir på något sätt verklighetsfrämmande i den utvecklingsperiod som kyrkan befinner sig i just nu.

Men är inte det en enkel lösning på allt detta att dela upp kyrkan som Luther gjorde i en synlig kyrka och en osynlig kyrka? Institutionen kyrkan är *en* sak, den sanna kyrkan *en annan*. Han säger ju alldeles riktigt att det inte finns någon ren kyrka. Bland Guds folk finns det alltid hycklare och skenheliga. Det går inte att rensa ut och få fram en ren församling. Så lärde Jesus själv i liknelsen om ogräset i veteåkern. Det skulle bli katastrof om man försökte rensa åkern från ogräs. Hur mycket säd skulle inte trampas ned. Det är bare det att man i dagens folkkyrka svänger runt det här resonemanget. Man säger: Blant statskyrkans medlemmar, av vilka de flesta är rätt likgiltiga, finns det också endel fromma. Den stora gruppen hör till de passiva, den lilla gruppen hör till dem som samlas till kyrkans gudstjänster och församlingsliv. De fromma finner detta besvärande. Borde det inte finnas något slag av kyrkotukt, så att åtminstone de uppenbara föraktarna blev påminta om att de kan bli uteslutna? Men detta är en farlig fråga för en folkets majoritetskyrkja. Statskyrkans grundprincip — öppenhet åt alla — blir då ifrågsatt, och överheten måste värna om statsinstitutionen kyrkan. Ge därför inte de fromma för stor makt, för då kan det komma krav på att tillhörigheten till Kristi kyrka skall ha vissa konsekvenser i livet. Men är det inte så att den sanna kyrkan måste ha något slag av kyrkotukt?

Är det då oevangeliskt att arbeta på ett större synliggörande av kyrkan? Knappast. I de lutherskrifter jag tidigare hänvisat till arbetar Luther med ytterligare kännetecken på kyrkan. Utöver de 7 nämnda *notae ecclesiae* finns det ytterligare några. För att närmare förklara deras inbördas relation använder sig Luther av de 10 Guds bud, inskrivna på de två

tavlorna. De 7 kännetecknen på den sanna kyrkan som jag nämnt motsvarar den första tavlans bud som har med relationen Gud och människa att göra. Den andra tavlans bud har med människors inbördes förhållande att göra i och med alla de olika institutionerna i samhället. Kännetecknen på den sanna kyrkan som motsvarar andra tavlans bud behandlas inte så utförligt och så precist av Luther, men de är inte därför betydelslösa. Luther varnar uttryckligen för att denna sida av den sanna kyrkan negligeras av de kristna. Vad Luther syftar på med dessa nya kännetecken är den kristnes omsättande av tron i levernet, att Ordet får sin synliga verkan i de kristnas liv. Luther varnar för dem som talar varmt om syndernas förlåtelse men stoppar undan de 10 Guds bud. Hur kan en kristen tala om den första serien av kännetecken på den sanna kyrkan — barmhärtighet från Gud, nåd och förlåtelse — om han inte lyssnar på den Helige Ande och försöker praktisera vad Anden genom Guds Ord vill leda till. D. v. s. den kristne måste ta på allvar sin tro, levernet, helgelsen. De är ett kännetecken på den sanna kyrkan. Tron på Kristus behöver levas ut i ett kristenliv. Kännetecknen på den sanna kyrkan får därför inte begränsas till att Ordet predikas, sakramenten utskiftas, synderna blir förlåtna o. s. v. Den enskilde kristnes liv är ett stycke av proklamationen av Guds Ord. Jag citerar Luther: «Varhelst du hör eller ser detta Ord *predikat, trott, bekänt och efterlevt*, tvivla inte på att den sanna kyrkan, den heliga katolska, ett kristet heligt folk är där, även om deras antal är mycket litet». Luther spelar således inte ut de båda serierna av kännetecken på den sanna kyrkan. Han håller dem samman.

Om man håller sig till den ena serien av kännetecken får man lätt en kyrkans *sakstruktur*. Kännetecknen är «saker» och icke människor — Ordet, sakramenten, ämbetet, bönen etc. Men den sanna kyrkan har alltid haft en *personstruktur*. Saken skall nå ut till människor, som skall ta emot och i levernet leva ut saken. Och det är ju alltid personer som bär ut saken. Personstrukturen får sitt självklara uttryck i gudstjänsten, Guds folk samlat till en *ecclesia* kring sin Herre. Den visar sig också i det att den sanna kyrkan blir synlig i människor, genom vilka kyrkans Herre verkar. Det är ju de enskilde kristnas sätt att ta emot Ordet det gäller — Ordet predikat, men också trott, bekänt och efterlevt.

I detta sammanhang kan man säga både positivt och negativt om relationen mellan den sanna kyrkan och överheten. Positivt — kyrkan skall tala profetiskt in i samhället om den kristna kärlekens sanningar, som hon fått att förvalta av Kristus själv. Den sanna kyrkan är den kyrka som inte accepterar det som är orättfärdigt i samhället. Det finns ett stort fält att arbeta tillsammans med alla goda krafter i samhället *för* det goda *till* människors tjänst. Den kristne kan utan vidare gå in i politiskt arbete, därför att han inte därigenom skaffar sig en egen rättfärdighet. Det är reformationsprincipen. Det är i Kristus som man av nåd tar emot

rättfärdigheten. Men det är lätt att den kristne förlorar sin identitet i politikens kompromissvärld.

Negativt måste det bli en kollision mellan den sanna kyrkans bundenhet vid Guds Ord och en folkmajoritets lagstiftning. Idag när sekulariseringen tränger fram och de kristna värdena skuffas undan måste kyrkan komma till en självprövning. Vad står den sanna kyrkan för? Vad säger Guds Ord? Hur långt kan jag gå med i utvecklingen, och när måste jag säga — detta strider mot den sanning Kyrkans Herre givit kyrkan att förvalta.

Några slutgiltiga lösningar har jag inte att komma med. Men självprövningen måste vara levande och aktuell i en kyrka. Vi skall inte bedraga oss själva, översläta spänningen mellan den sanna kyrkan och institutionskyrkan, eller spänningen mellan den sanna kyrkan och överheten. Vi skall inte isolera dagens situation utan se den utveckling vi befinner oss i, var vi varit och vart vi är på väg. Kyrkans situation i västvärlden som Guds uppenbarelses representant försvagas. Inte så mycket genom överhetens åtgärder som genom att människocentrerade idéer försvagar den sanning som Jesus uppenbarat. Därför gäller det idag och i morgon att med ödmjukhet lyssna till vad Kyrkans Herre har att säga så att vi kan bli fria och frimodiga att tala och handla i kärlek och i klarhet.